

Kadın Doktora Öğrencilerinin ‘Yetersizliği’, Neoliberal Akademinin Cinsiyetlendirilmiş Duygu Kültürüne Dair Neler Söyler?

*Benan Havva Baran, Mümine Barkçin, Kardelen Cazgır,
Burçin Arslan, Nilay Bolattaş, Melike Pınarcıoğlu,
Yasemin Apaydın ve Deniz Soyipek¹*

Bu yazı geçtiğimiz Ekim ayında Yükseköğretim Çalışmaları Derneği tarafından Ankara’da düzenlenen 8. Uluslararası Yükseköğretim Çalışmaları Konferansı’nda yürüttüğümüz “*Ben mi yetersizim, sistem mi?*”: *Sessiz Duygular ve Yükselen Duvarlar Arasında Doktora Yapmak* başlıklı yuvarlak masa oturumumuzdaki tartışmaların bir kısmına odaklanmaktadır. Genel olarak yuvarlak masa oturumunda akademinin duygu kültüründe yetersizliğin nasıl yaratıldığına, bu kültür içinde doktora öğrencilerinin nasıl yetersiz hissettirildiğine, yetersizliğin güç, iktidar ve hiyerarşi ilişkilerinde yapılaşmış bir duygu olarak nasıl rol oynadığına, düşünümsel bir yaklaşımla yetersizlik duygusunun bireysel ve kolektif mücadele içerisinde politik bir farkındalığa nasıl dönüştürülebileceğine dair tartışmalar yürüttük. Elbette hem böylesine derin hem de ifadesi zorlu bir yetersizlik hissi ve ona eşlik eden pek çok duygudan hareketle paylaştığımız deneyimlerimize ayrılan sürenin kendisi bile oldukça ‘yetersizdi’. Bu nedenle üzerinde duramadığımız yahut kıyısından köşesinden dokunduğumuz ama derinleşemediğimiz bazı tartışmaları daha sonra ele almaya karar vererek bir destek grubu oluşturduk ve aylık çevrimiçi buluşmalarla yolumuza devam ediyoruz.

Ankara’daki ilk buluşmamızdan itibaren akademik hiyerarşinin yarattığı yetersizlik hissini bireysel bir kusur olmaktan çıkarıp kolektif bir eylemliliğe dönüştürmeye çalışıyoruz. Bu süreçte tarafsızlık maskesini düşüren “konumlanmış

¹ baran.benan@gmail.com, emuminebarkcin@gmail.com, kardelen.cazgir@uni-marburg.de, burcin_ustun71@hotmail.com, nilaybolattas@gmail.com, pinarcioglumelike@gmail.com, yasemin.apaydin@yok.gov.tr, denizsoyipek@gmail.com

bilgi" (Haraway, 1988) ve duyguların politikasına (Ahmed, 2014) dokunan gündelik deneyimlerimizden hareket eden tartışmalarımız, yuvarlak masa oturumunun tasarımı bize eşlik eden feminist bir metodolojiyle aralanıyor. Bu metodolojik yaklaşım, paylaştığımız deneyimlerin sadece birer iç dökme seansı değil, akademinin yapısal duvarlarına karşı geliştirilen politik birer müdahale olduğunu bizlere her defasında hatırlatıyor.

Bu müşterek deneyimimizi tartışırken kurumsal yapılarda sessizlik, yalnızlaş(tır)ma, şikâyet ve duygular arasındaki ilişkiyi sorgulayan kuramsal çalışmalar bize önemli bir kavramsal zemin sunuyor. Özellikle Sara Ahmed'in (2021), şikâyetleri merkeze alarak kurumsal uygulamalar ve bu uygulamaların işleyişteki gücü üzerine sunduğu çarpıcı analiz, dayanışma pratiğimiz açısından anlamlı hale geliyor. Ahmed'e göre (2021, s. 6) kurumsallaşmış güç/bilgi ilişkileri, hiyerarşiler ve ayrımcılık pratikleri ancak sessizliği bozan feminist taktikler aracılığıyla görünür kılınabilir. Onun ifadesiyle "feminist bir kulakla" müşterek şikâyetlerimiz ve tanıklıklarımız etrafında bizi bir araya getiren, 'yetersizliklerimizi' ve ona temas eden pek çok duyguyu odağına alan bu dayanışma alanı, kişisel başarısızlık mitinden sıyrılabilmiş ve birbirimizden güç aldığımız güvenli bir zeminde mikro-politik mücadelenin kurucu bir pratiğine dönüşüyor. Aynı zamanda bu dayanışma alanında bir özbakım pratiği kurarak düşünömsel ve direnişçi bir yaklaşımla birbirimizi destekliyor, böylece eril ve neoliberal akademiye karşı bir alternatif yaratıyoruz (Edwards vd., 2023).

Yuvarlak masa oturumumuza dâhil olanlar kadar ol(a)mayanların da bize önemli bir şeyler söyleyebileceği kanaatindeyiz. Oturumumuzu -en fazla on beş katılımcı ile yürütmeyi planlamış olmamıza rağmen- çoğunluğu sosyal bilimlerden, biri doktor ünvanını yeni almış, biri doktora terk olmak üzere dokuz kadın ile gerçekleştirdik. Hedeflenen katılımcı sayısına ulaşamamış olmamızın pek çok sebebi olabilir elbette. Aslında bu nedenlere ilişkin kafamızdaki sorular da oturumumuza dair kıymetli bir izlek sunuyor: Erkek 'aklına' bu denli yaslanmış bürokratik ve 'rasyonel' bir yapı olan akademide duygulara bir alan tanınmış mıydı? Bu yapı, duygularımızı konuşmamız için bizi *cesaretlendiriyor* muydu? Eşikteki konumlarda doktora öğrencileri olarak sahip olmamız gereken akademik becerilerimiz ve donanımlarımız kadar *duygularımız da önemli* miydi? Doktora yapmanın bizzat kendisinin de duygularla ilgili bir süreç olduğunun kaçımız farkındaydık? Bu soruların yanında ancak şunu da biliyorduk: Katılımcılarımızın hepsinin kadın olması tesadüf değildi. Eril bir akademi kültürü içinde duyguların da 'kadınların alanı' olarak işaretlenmesi, akademinin duygu kültürünün de bir o kadar bu eril değerlerle düzenlenmesi ve marjinalleştirilmiş deneyimlerimizden yana yine kadınların 'şikâyet' etmesi çok da şaşırtıcı olmasa gerek. Bu noktada Ahmed'in (2021) şikâyeti kurumsal bir pratik olarak sunduğu *kendini ifşa etme taktiği*, akademideki güç ve sessizlik rejimini anlamlandırmamıza ışık tutuyor. Bu kurumsallaşmış güç ve sessizlik rejiminde yetersizlik yalnızca bireysel değil, duygular aracılığıyla ve kesişimsel konumlar üzerinden deneyimlenen bir süreç olarak kurulur ve bu sayede öznelere somut varlığı da görünür kılınır. Nitekim

bu yaklaşım, yeterlilik ve başarı hissinin bireysel bir varlık hali değilaksine ilişkisel bir fenomen olduğu iddiamızla da örtüşüyor.

Oturumumuza neden hiçbir erkek doktora öğrencisinden başvuru al(a)madığımız sorusu da anlamlı tartışmalara kapı aralıyor. Fakat biz bu yazıda kişisel deneyimlerimizden ziyade ortak deneyimlerimiz etrafında şekillenen belirli temalar aracılığıyla neoliberal akademinin cinsiyetlendirilmiş duygu kültürünü tartışmaya açıyoruz. Yazımızı ilk olarak ‘akademide duygulara yer var mıdır?’ sorusuyla başlatıyoruz. Bu soruyla konuşulmaya pek de *değer görülmeyen* duyguların yerini akademi içinde teslim ediyoruz. Ardından yuvarlak masa oturumumuzda ağırlıkla ön plana çıkan *yetersizliğin normalleştirilmesi*, *başarının politikası* ve *öfkenin ifadesizliği* temaları üzerinden neoliberal akademinin duygu kültürünün nasıl cinsiyetlendirildiğini görünür kılmaya çalışıyoruz.

(Neoliberal ve Eril) Akademide Duygular Var mı?

Uzun zamandır feminist metodoloji, epistemoloji ve ontoloji ile ilgilenen çalışmalar, duygunun bilimsel bilgi üretiminden nasıl dışlandığını tartışmakta, ikiliklere yaslanan modern bilimin “erkek aklını” yüceltilirken duyguları “irrasyonel”, “kadınsı”, oldukça “öznel”, “olumsuz” ve “değersiz” bir alana sabitlemesini eleştirmektedirler (Lutz, 1986, 2002a, 2002b; Jaggar, 1989; Fricker, 1991). Özellikle Evelyn Fox-Keller *Toplumsal Cinsiyet ve Bilim* eserinde duyguları ve duygusal emeği dışlayan erkek merkezli modern bilimin akademi çatısında tarihsel olarak nasıl kurumsallaştığına dair derin bir bakış açısı sunar. Fox-Keller, sanayi kapitalizminin ihtiyaç duyduğu bilimsel devrimin tarafını, ataerki yapıyla işbirliğine girerek, zihin-doğa, akıl-duygu, kamusal-özel, erkek-kadın, öznel-nesnel, erk-sevgi gibi ikili kutuplaşmalardan yana belirlediğini vurgular (2007, s. 89). Ona göre bu kutuplaşmanın beraberinde getirdiği duygusal ve düşünsel ayrışma, yalnızca kadınları bilim pratiğinden dışlamakla kalmaz, aynı zamanda bilimin orta üst sınıf, heteroseksüel, beyaz, saygın erkeklerin uğraşı haline gelmesine, dolayısıyla normatif erkeklik değerleriyle kurumsallaşmasına yol açar. Nitekim bu görüşleriyle Fox-Keller, bizleri, erkek merkezli akılcılığın, nesnelliğin, niceliksellik, yöntemsel ilkelerin ve ideallerin hala geçer akçe sayıldığı günümüz neoliberal akademisinde duyguları dışlayan, önemsizleştiren ve görünmez kılan bu normatif erkeklik değerleri ve pratiklerini tarihsel kökleriyle yeniden düşünmeye çağırır.

Charlotte Bloch için (2016, s. 10) modern bilimin ve akademinin bu tarihsel kökleri, “duyguların yokluğu” olarak temsil edilen bir duygu kültürünü ifade eder. Ona göre akademide duyguların dışlanması ve bozucu unsurlar olarak görülmesi sanılanın aksine hiçbir duygunun kendisine yer bulamadığı, akademiye içkin bir duygu kültürünün parçasıdır: “[D]uygular ve bunlarla başa çıkma biçimlerimiz akademik yaşamın temel boyutlarını oluşturur ve iyi ya da kötü, akademik yaşamdaki sosyal ilişkilerin karakterine ve akademik kariyer yoluna dâhil olmaya ya da dışlanmaya katkıda bulunur” (2016, s. 2). Benzer şekilde Katie Barclay de (2021, s. 12) akademi ortamının ve kültürünün yüksek bir duygusallıkla işlediğini

ve bu kültürün modern üniversite çatısında son derece siyasallaşmış bir alan olduğunu belirtir. Evans ve Nixon'a (2015) atıfla Barclay için modern akademide duygu hem akademiye şekillendiren neoliberal yapıların bir ürünü olması hem de sistemin etiğine hitap etmesi nedeniyle politik bir nitelik taşır (2021, s. 9). Örneğin Brunila ve Valero (2017, s. 3) kaygının bugün neoliberal akademinin baskın duygusu olduğunu belirterek daha üretken akademik özneliğin inşasında bu duygunun bir yönetim stratejisi olarak işlediğini vurgular. Kaygı, herkesin deneyimlediği fakat kimsenin bahsetmediği, apaçık konuşmadığı ve sakladığı bir sır haline gelir. Bu kaygı, aşırı rekabet ortamında doğru şekilde 'yönetilmediğinde' ise tanısız (diagnostic) bir niteliğe bürünerek bireylerin bu rekabeti kazanmaya 'uygun' olmadığına işaret eder, onların bireysel 'güçsüzlüğünün' ve 'başarısızlığının' altını çizer. Brunila ve Valero için "neoliberal akademi ile ilgili söylemler yalnızca hangi duygunun istenilir ve arzu edilebilir olduğunu değil, ayrıca hangi öznelik biçiminin de kabul edilebilir olduğunu" belirler (2017, s. 11). Bu nedenle duyguların akademisyenlerin iş performansları üzerinde çok güçlü bir etkiye sahip olduğu, hem yükseköğretimin genel durumu ve mantığı hem de akademinin mevcut güç/iktidar ve hiyerarşi yapıları hakkında önemli fikirler verdiği göz ardı edilmemelidir (Di Leo, 2006, s. 224-225). Dolayısıyla duyguların neoliberal ve eril akademi kültürü içinde nasıl düzenlendiğini, kısıtlandığını, yönetildiğini, hangilerinin meşru kılınırken hangilerinin reddedildiğini ve bu meşruiyetin kimleri güçlendirirken kimleri sessizleştirdiğini anlamak oldukça önemlidir. Nitekim bu çaba, Ahmed'in (2014) duyguların bireysel deneyimlerimizden bağımsız, toplumsal ve kurumsal yapılarla ilişkili olduğu teziyle de yakından ilişkilidir.

Askins ve Blazek (2016, s. 4) duyguların akademinin yapısı ve normları içerisinde ve bunlar arasında, araştırma ortamlarında, meslektaş, danışman-öğrenci gibi her türlü ilişkide (yeniden) üretildiğini, buna karşın bilginin üretiminde, dolaşımında ve meşrulaştırılmasında örtük olarak yer aldığını vurgular. Akademinin egemen söylemi her daim duyguların "bastırılması" yönünde inşa edilirken, özellikle konumları daha istikrarsız ve kırılgan olan araştırmacıların "duygusal sesleri" görünmez kılınır (Askins ve Blazek, 2016, s. 8-9). Ancak burada vurgulanmalıdır ki hiyerarşinin en altında yer alan doktora öğrencileri akademinin "yenileri" ve iktidar/güç yapısını tabandan deneyimleyenler olarak akademik yaşamın örtük duygusal taleplerini fark etme konusunda "dışarıdan" bir bakış yetisine sahiptirler (Bloch, 2016, s. 17). Bugün neoliberal akademinin cinsiyetlendirilmiş duygu kültürünü anlamak için kadın doktora öğrencilerinin duyguları ve duygusal deneyimlerini çalışmamızın merkezine taşımak bu nedenle kıymetli bir yol haritası sunmaktadır.

Neoliberal Akademiye Gömülü Cinsiyetlendirilmiş Duygu Kültürü

Duygular ağırlıklı iyilik hali, yaşam kalitesi(zlığı) (well/ill-being) tartışmalarının bir parçası olarak ele alınsa da neoliberal akademi koşullarının yarattığı ve ürettiği duygulara odaklanan ve duyguları bireyci bir perspektiften ziyade yapısal koşullar içerisinde tartışan önemli çalışmalar da mevcuttur (Barcan, 2013;

Bonfanti vd., 2025; Breeze, 2025; Charteris vd., 2016; Gaiaschi vd., 2025; Gannon vd., 2019; Gill, 2016; Kouritzin vd., 2020; Lund, 2025; Lynch, 2010; McKenzie, 2021; Taylor ve Lahad, 2018). Bu çalışmaları diğerlerinden ayıran nokta, neoliberal akademi kültürünün yarattığı kaygı, öfke, gurur, neşe, tutku, utanç, suçluluk, yalnızlık gibi duyguları merkeze taşıyarak toplumsal, kültürel ve politik bağlamda tartışması ve çoğu zaman da bir direniş alanı olarak okumasıdır. Bununla birlikte hem duyguların akademi ortamı ve kültürü içinde nasıl düzenlenip yönetildiğini hem de neoliberal akademinin duygu kültürünün nasıl cinsiyetlendirildiğini göstermesi bakımından bu çalışmalar derin analizler sunmaktadır.

Akademnin duygu kültürü kavramı, Hochschild'ın (1983/2012) çalışmasına atıfla en basit tanımıyla, nasıl hissetmemiz gerektiğini yönlendiren, hislerimizi biçimlendiren ve duygusal deneyimlerimizi beklentilerle uyumlu hale getiren bir dizi duygu/his kurallarına ve toplumsal normlara işaret eder. Brunet ve Müller'e göre (2025, s. 125) akademnin duygu kültürü araştırmacılara kendi duygularına ilişkin deneyimlerini yorumlamak için repertuvarlar sağlar; onların duygularını bu normlara uygun olacak şekilde dikkatlice düzenler, yönetir ve icra etmeye yönlendirir. Bu duygu kuralları sistemi kimi zaman "duygusal bir rejime" (Reddy, 2001) dönüşür, bu rejimde kurallara başarılı bir şekilde uyanlar güçlendirilirken duygular da gücü/iktidarı yeniden üreten bir araç haline gelir (Barclay, 2021, s. 8). Gaiaschi ve diğerlerinin (2025, s. 114) altını çizdiği gibi:

Neoliberal üniversite bir yandan suçluluk, utanç, gurur, stres ve kıskançlık diğer yandan ise tutku ve haz gibi duyguları sermayeleştirip kullanarak bu duyguları, çalışma zamanını bilişsel olarak yeniden düzenlemenin bir mekanizması haline getirir ve böylece sistemik süreçleri kişiselleştirir.

Hayatta kalmanın bireysel bir sorumluluk olarak görüldüğü neoliberal değerler sistemi, akademisyenlerin ve araştırmacıların özneliğini de 'akademide hayatta kalma' mantığı ile yeniden biçimlendirir. *Daha yönetilebilir* ve *daha üretken* özneler yaratmak adına duyguları işe koşar. Akıl ve duygu arasındaki hiyerarşiye dayanan neoliberal akademide duygular da bu hiyerarşiden payını alır. Bazı duygular beslenirken diğerleri görmezden gelinir ve hangi duyguların kontrol edileceği veya sergileneneceği bu doğrultuda belirlenir (Brunila ve Valero, 2017, s. 13). Örneğin, bireysel başarının aşırı bir şekilde sergilenmesi yüceltilirken, başarısızlık ve yetersizlik her zaman bireyin sorumluluğuna bırakılan, *eksikliğine* işaret eden, saklanması ve bireyin kendi başına çözmesi gereken bir *soruna* dönüştürülür. Ahmed'in (2010) analizinde mutluluk beklentisi yalnızca bireysel bir duygu hali değil, aynı zamanda normatif olarak değerli görülen belirli davranışlara ve yaşam biçimlerine uyum ve itaat yoluyla elde edilebilecek bir ödül gibi sunulur. Neoliberal akademide de başarı ve mutluluk vaadi, bu normlara uyum yoluyla elde edilebilecek bir yeterlilik ve başarı ödülü beklentisi yaratır. İtaat etmeyenler, uyum sağlamayanlar ya da şikâyet edenler sessizleştirilir; böylelikle bu süreç eleştirilere ve farklı duygulara yer vermeyen, normatif baskılar tarafından şekillendirilen politik bir duruma dönüşür.

Nitekim oturumumuzun odak noktası olan yetersizlik duygumuzu tartışırken, yetersiz hissettirilmemizin aşırı rekabetçi bir kültürde ‘mükemmel’ ve ‘başarılı’ olma, üretkenlik ve verimlilik baskısı etrafında biçimlendirildiğini ve *yetersizliğin normalleştirildiğini* kavradık. Bu kavrayış, Ahmed’in (2010) perspektifini hatırlatarak, yetersizlik hissinin bireysel bir eksiklikten ziyade toplumsal normlar ve iktidar ilişkileri tarafından üretildiğini bize bir kez daha gösterdi. Bununla birlikte doktora sürecinde yetersizliğin normalleştirilmesinin, neoliberal akademi koşulları etrafında inşa edilen *ideal akademisyen* kimliğine ‘uyumlanma’ stratejisi olduğunu gördük: Sürekli kendini denetleyen ve ölçen, pazarlayan, başarı performansları sergileyen, daha çok çalışan, başarısızlığı kişisel bir kusur olarak yaşayan, çalışmadığında ve daha fazlasını yapmadığında her daim suçluluk hisseden, buna karşın ‘tutkuyu’ içsel ve doğal bir motivasyon olarak gören girişimci bir özne (Gaiaschi vd., 2025; Lund, 2025).

Peki, bu *ideal akademisyen* kimdir? Thornton’a göre (2013, s. 128) akademideki neoliberal dönüşüm, cinsiyet eşitliği politikalarına rağmen, aslında ideal akademisyenin yeniden “erkek(sı)leşmesine” katkıda bulunur. Ona göre ideal akademisyen beyaz, Anglo-Amerikan, yerleşik, heteroseksüel, orta-üst sınıftan olan, yaşlı, bedensel dezavantajı olmayan, sağcı politik görüşleri ve hegemonik dilleri benimseyen normatif bir erkek akademisyen imajıdır. *Benchmark Man* olarak ifade edilen bu ideal akademisyen imajı karşısında kadınlar ve ‘ötekiler’ her zaman *yetersiz* görülür. Bu da akademik emek ile akademik sermaye arasındaki uçurumu derinleştiren, güvencesiz emeği yeniden üreten ve duygusal emeği görünmez kılan akademik yapılanmada ideal olmayan akademisyenlerin “kadın(sı)laşmasını” beraberinde getirir (2013, s. 138). Nitekim kadın doktora öğrencileri olarak iş yükünün eşitsiz dağılımı, bakım ‘yükümlülüklerimiz’ doğrultusunda daha fedakâr olmamız beklentisi, akademik ve duygusal emeğimizin görünmez kılınması bize ideal ol(a)mayan akademisyen olduğumuzu/olacağımızı her daim hatırlatan Benchmark Man imajının uzantısıdır. Bu imaj yalnızca yetersizliğin normalleştirilmesini getirmez, aynı zamanda akademide kimin güçlü kimin güçsüz kılındığını, kimin dayanıklı kimin kırılğan, kimin daha yetenekli olduğunu, kimin ise üretken olmadığını belirleyen normatif sınırlara işaret eder.

Benchmark Man imajının dolaşıma soktuğu akademik başarı düşünüldüğünde, Bourdieu’nün (1988) kavramsallaştırmasından hareketle, bu başarının alan içinde eşit olmayan biçimde biriken ve dolaşıma giren bir sermaye türü olduğunu vurgulamak önemlidir. Bu yapısal zeminde akademik başarı, neoliberal akademinin performans rejimiyle birleştiğinde kimin görünür kılındığını kimin ise ‘yetersiz’ olarak konumlandırıldığını daha açık hale getirir. Akademik başarıya ilişkin bu yaklaşım, neoliberal akademinin *başarı politikasının* nasıl cinsiyetlendirildiğini tartışmamıza da olanak sağladı. Erkek akranlarımıza kıyasla başarıyı saklamamızı ve başarılarımıza karşı her daim ‘mütevazı’ olmamızı salık veren bir duygu kültürü içinde mi yer alıyorduk? Hemcinslerimizin başarıları karşısında ‘sessiz’ kalırken erkek akranlarımızın başarılarını daha mı iyi ‘parlatıyorduk’?

Yetersiz hissettirilmemiz karşısında başarıyı sahiplenmeye çalışırken utanç mı duyuyorduk? Söz konusu bu sorular neoliberal akademinin eril/erkek merkezli başarı politikasını anlamamızda yol gösterici oldu. Caretta ve diğerlerinin vurguladığı gibi neoliberal akademinin yerleşik başarı çerçevelerine uymak zorunda hissederken aslında farkında olmadan onun cinsiyetlendirilmiş duygu kültürüne de uyum sağlamaya çalışıyorduk (2018, s. 8-9). Özellikle takdir mekanizmalarının yokluğunun başarıyı kabul etmede utanç, yetersizlik hissi gibi “sahtekâr (imposter) duyguları” (Breeze, 2025) pekiştirdiğini kavradık. Ancak “sahtekâr duygularımızın” yalnızca başarı politikası ile ilgili değil, aynı zamanda eşikteki konumlarımızın getirdiği güçsüzlükle de ilişkili olduğunu anladık (Di Leo, 2006, s. 221). Ortaklık içinde deneyimlenen bu duyguların bireysel olmaktan ziyade neoliberal akademinin mevcut eşitsizliklerinden beslenen cinsiyetlendirilmiş duygu kültürünün ürettiği kamusal ve politik duygular olduğunu fark ettik (Breeze, 2025, s. 176). Neoliberal akademinin sermaye mantığına dayalı bireyselleştirilmiş başarı ve kazanım modelinin yarattığı yalnızlık, güçsüzlük, güvensizlik yerine karşılıklı önemseme ve (öz)güçlenme temelinde güvene dayalı kadın dayanışmasının ve dahası özen politikasının elzem olduğunu keşfettik (Askins ve Blazek, 2016, s. 19).

Burada bir parantez açarak cinsiyetlendirilmiş başarı politikasına karşı kadın dayanışması ile oluşturmaya çalıştığımız özen politikasında (kolektif) *gururun* önemli bir direniş aracı olduğunu yeniden düşünmemiz gerekiyor. Bitmek bilmeyen bir konum kapma yarışında kıskançlığı ve başkasının talihsizliğinden haz duymayı (schadenfreude) salık veren bir duygu kültüründe (Bloch, 2016) kadın olarak kendimizle, birbirimizle ve başarılarımızla *gurur duymanın* hem acımasız, rekabetçi ve bireyselleştirilmiş başarı politikasının hem bu politikanın cinsiyetlendirilmiş niteliğinin hem de akademideki eşitsizliklere dayalı güç ilişkilerinin kırılmasında dönüştürücü olduğunu düşünüyoruz. Çünkü:

Akademik olarak başarılı olmak ve kadın olmak, cinsiyetle ilgili kültürel kodlara meydan okuduğu için, akademide şüpheli bir kokteyl olarak görülür. Bu nedenle akademi dünyasındaki kadınlar erkeklerden daha fazla gurur gösterme yasağına uymak zorundadır, oysa erkekler ventrilokizm (ventriloquism)² yoluyla bu yasağı meşru bir şekilde aşma imkânına sahiptirler. Erkekler ventrilokizm sanatında ustalaştıkları ölçüde ödüllendirilir; daha fazla görünürlük, daha güçlü bir özsaygı ve daha yüksek bir toplumsal konum kazanır (...) [Oysa] Gurur sergilemeye açık bir kültür, bir yanda gurur ve akademik başarı ile diğer yanda kadınsılık arasındaki uyumsuzluğun görüldüğü bir kültüre karşı-kültürel

² Kavramın Türkçe’de tam bir karşılığı olmasa da anlam olarak kişinin kendi konumuna ilişkin kendi sözünden ziyade bir başkası, otorite, kurumsal güç üzerinden konuşması olarak düşünülebilir. Buradaki vurgu, erkeklerin kendi başarılarına, ‘saygınlıklarına’, ‘haklı gururlarına’ ve güçlü konumlarına ilişkin akademik meşruiyet üretme stratejisidir. Bu stratejinin eril akademi kültürü ve normatif erkeklik değerleri içerisinde düşünülmesi önemli bir ayrıntıdır.

bir yanıt olarak görülebilir. Bu tür bir karşı-kültür yalnızca kadınlar tarafından tarif edilebilir (Bloch, 2016, s. 124).

Tıpkı gurur gibi öfkenin de kadınlar için akademide yasaklanmış bir duygu olduğu yönündeki tespit (Bloch, 2016, s. 127), oturumumuzda yürüttüğümüz tartışmalar açısından önemli bir çerçeve sundu. Bu tartışmalar sırasında yetersizliği normalleştirirken aslında öfkemizi tam olarak ifade edemediğimizi gördük. Danışmanlarımız ile yaşadığımız sorunlar karşısında duyduğumuz öfkeyi *düzenleme* ve *kontrol etme* çabasının bizi sessizleştirdiğini fark ettik. Bu sessizliğin ise aslında pek çok duygumuz üzerinden devam ettiğini anladık. Derslik ortamında her ne kadar benzer bir fikri öne sürüyor olsak da erkek akranlarımızın fikirlerinin, çalışmalarının daha 'kabul' edilebilir ve başarılarının daha 'takdir' edilebilir olmasının sessizliğimizi yeniden ürettiğini kavradık. Aynı pozisyonlarda olsak da çalışma ortamındaki iş yüklerinin eşitsiz dağılımları ve bu dağılımda 'değersiz' görülen işlerin ağırlıkla kadınlara verilmesi karşısında duyduğumuz öfkenin *bastırılmasının* esenlik halimizde yarattığı tahribatları gün yüzüne çıkardık. Güç/iktidar ve hiyerarşi ilişkilerinde maruz kaldığımız ayrımcılığın, dışlanmanın, damgalanmanın bizde doğurduğu öfkenin dilinin ve sesinin bizden çalındığını fark ettik. Bloch'un da (2016, s. 127-128) vurguladığı gibi neoliberal akademinin cinsiyetlendirilmiş duygu kültüründe erkeklerin öfkesi bir güç gösterisi olarak tanımlanırken, kadınların öfkeleri onları "zayıf", "güçsüz", "huysuz" veya "histerik" olarak damgalar. Bu nedenle kadınlar kendi konumlarını kaybetmemek için sessizleştirilirken, erkeklerin öfkesini göstermeleri desteklenir ve bu öfke onların sosyal konumlarını güçlendirir. Oysa öfkenin ifadesizliği bize şunu hatırlatmalıdır: "Kolektif öfke, aynı deneyime verilen ortak bir tepki olarak yorumlanabilir ve aynı zamanda paylaşılan bir duygu temelinde akademik yoldaşlık duygusunu pekiştiren bir araç olarak da görülebilir" (Bloch, 2016, s. 59).

Sonuç Yerine

Bu yazıda dilimiz döndüğünce neoliberal ve eril akademinin duygu kültüründe duyguların yönetim stratejisi olarak nasıl işlediğini, nasıl cinsiyetlendirildiğini ve eşit olmayan bir şekilde nasıl deneyimlendiğini tartışmak istedik. Kurumsallaşmış güç ve bilgi ilişkilerinin, sessizleştirme politikalarının, duygu rejimlerinin izlerini müşterek şikâyetlerimiz ve kendi tanıklıklarımız üzerinden sürdürdük (Ahmed, 2010; 2014; 2021). Kadın ve doktora öğrencisi olmanın bu duygu kültürüne 'uyumlanmadaki' kırılma konumunu göstermeye çalıştık. Kimi duyguların özellikle bu kültürün duygu/his kurallarına ve iktidar/güç yapısına 'uyumlu' hale getirilmek için eril ve neoliberal değerler sistemleriyle iç içe geçerek akademi içinde nasıl yapılandığını farklı bir bakış açısından ortaya koymaya çabaladık. Nihai amacımız hem akademide duyguların hakkını teslim etmek, hem kadın doktora öğrencilerinin deneyimlerine ve duygularına ses vermek hem de bu alanda daha fazla araştırmaya duyulan ihtiyacı görünür kılmaktır. Çünkü Gaiaschi ve diğerlerinin altını çizdiği gibi, ağırlıkla olumsuz duygulara odaklanan

çalışmaların yanında olumlu duyguları araştıran çalışmalar sınırlı kalmaktadır (2025, s. 113).

Bir doktora topluluğu yalnızca araştırma yapmak ve bilgi üretmek için değil, belirli duyguları ortak deneyimleyenler olarak yalnız olmadığımızı fark etmek için de anlamlı ve önemlidir (Bloch, 2016, s. 30). Dahası, kurumsallaşmış duygu rejimlerini kendi deneyimlerimizle tartışmaya açtığımız bu metni ister öğrenciler ister kıdemli akademisyenler olsun, akademinin tüm aktörlerinin 'yetersizlik' ve ona eşlik eden diğer duygularını kurumsal bağlamda tartışmaya bir davet olarak görüyoruz. Nitekim yuvarlak masa oturumu sonrasında aldığımız tüm geribildirimler de bize bunu gösterdi: Yalnız olmadığımızı görmek bizi güçlendirir.

Kadın doktora öğrencileri olarak yetersiz hissettirilmemizden çıktığımız bu yolculuk, duyguları neoliberal üniversitenin eşitsizlikleri, tanınma rejimleri, epistemik hiyerarşileri içinde cinsiyetlendirilmiş, sınıfsallaştırılmış, ırksallaştırılmış, sömürgeleştirilmiş bağlamlar boyunca (Breeze, 2025) yeniden düşünmemiz açısından bizi teşvik etti. Freire'nin (2021) diyalogcu eylem anlayışı çerçevesinde deneyimlerimizi güvenle konuşulabilir bir zemine taşımayı ve sonraki buluşmalarımızda farklı temalar üzerinde bu diyalog kültürünü devam ettirmeyi istiyoruz. Amacımız, yükseköğretimde uygulanabilir güven ve eylem zeminleri inşa ederek birliktelikten doğan bu farkındalığı somut adımlara dönüştürmektir. Neşemizi, gururumuzu, umudumuzu, iyimserliğimizi, güvenimizi, cesaretimizi ve 'yeterli' oluşumuzdaki inadı neoliberal akademinin duygu kültüründen geri almaya ihtiyacımız var. Bunun için duygularımızı kolektif bir direniş alanına nasıl dönüştürebileceğimizi, duygularımızla ne tür mikro-politikalar yaratabileceğimizi ve akademik aktivizmi nasıl kurabileceğimizi hala tartışmaya devam ediyoruz (Askins, 2009; Burford, 2015; Gannon vd., 2019; Grant ve Elizabeth, 2015). Ancak kadın doktora öğrencileri olarak yetersizlik duygumuzu cesurca birbirimize açarken bir şey daha öğreniyoruz: Mücadeleyi *hissettiğimiz* yerden ve birlikte kuruyoruz.

Kaynakça

- Ahmed, S. (2010). *The Promise of Happiness*. Duke University Press.
- Ahmed, S. (2014). *The Cultural Politics of Emotion* (NED-New edition, 2). Edinburgh University Press.
- Ahmed, S. (2021). *Complaint*. Duke University Press.
- Askins, K. (2009). 'That's just what I do': Placing emotion in academic activism. *Emotion, Space and Society*, 2: 4-13.
<https://doi.org/10.1016/j.emospa.2009.03.005>
- Askins, K. & Blazek, M. (2016). Feeling our way academia, emotions and a politics of care. *Social & Cultural Geography*, 1-26.
<http://dx.doi.org/10.1080/14649365.2016.1240224>
- Barclay, K. (2021). *Academic emotions: feeling the institution*. Cambridge University Press.
- Barcan, R. (2013). *Academic life and labour in the new university: hope and other choices*. Ashgate, England and USA.
- Bloch, C. (2016). *Passion and paranoia: emotions and the culture of emotion in academia*. Routledge, London and New York.
- Bonfanti, S., Cannito, M. & Naldini, M. (2025). Emotions at work: the case of chronic illnesses in academia. *Sociologica*, 19(2): 155-173.
<https://doi.org/10.6092/issn.1971-8853/21084>
- Breeze, M. (2025). Working with imposter feelings: a queer feminist invitation to imposter sociology. *Sociologica*, 19(2): 175-190.
<https://doi.org/10.6092/issn.1971-8853/20858>
- Brunet, L. & Müller, R. (2025). How emotions make knowledge: understanding emotional cultures in science. *Sociologica*, 19(2): 123-138.
<https://doi.org/10.6092/issn.1971-8853/21071>
- Brunila, K. & Valero, P. (2017). Anxiety and the making of research(ing) subjects in neoliberal academia. *Subjectivity*, 11: 74-89.
<https://doi.org/10.1057/s41286-017-0043-9>
- Bourdieu, P. (1988). *Homo academicus*. Polity Press
- Burford, J. (2015). Queering the affective politics of doctoral education: toward complex visions of agency and affect. *Higher Education Research & Development*, 34(4): 776-787.
<http://dx.doi.org/10.1080/07294360.2015.1051005>

- Caretta, Martina A., Drozdowski, D. Jokinen, Johanna C. & Falconer, E. (2018). "Who can play this game?": the lived experiences of doctoral candidates and early career women in the neoliberal university. *Journal of Geography in Higher Education*, 1-15. <https://doi.org/10.1080/03098265.2018.1434762>
- Charteris, J., Gannon, S., Mayes, E., Nye, A. & Stephenson, L. (2016). The emotional knots of academicity: a collective biography of academic subjectivities and spaces. *Higher Education Research & Development*, 35(1): 31-44. <http://dx.doi.org/10.1080/07294360.2015.1121209>
- Di Leo, Jeffrey R. (2006). Shame in academe: on the politics of emotion in academic culture. *JAC*, 26(1/2): 221-234. <https://www.jstor.org/stable/20866730>
- Edwards, M., Oldridge, L., & Ridgway, M. (2023). Uncensored? Writing our resistance as an act of self-care. I. F. A. Badiozaman, V. M. Ling, & K. D. Sandhu (Eds.), *Women practising resilience, self-care and wellbeing in academia: International stories from lived experience* içinde (s. 173-185). Routledge.
- Freire, P. (2021). *Ezilenlerin pedagojisi* (D. Hattatoğlu ve E. Özbek, Çev.) (22. Baskı). Ayrıntı Yayınları.
- Fricker, M. (1991). Reason and emotion. *Radical Philosophy*, 57:14-19.
- Fox Keller, E. (2007). *Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler*. (Çev. F. B. Aydar), Metis Yayınları, İstanbul.
- Gaiaschi, C., Ghigi, R. & Quaglia, V. (2025). Joy and guilt, passion and anxiety: exploring emotions in the neoliberal academia. *Sociologica*, 19(2): 109-122. <https://doi.org/10.6092/issn.1971-8853/21823>
- Gannon, S., Taylor, C., Adams, G., Donaghue, H., Hannam-Swain, S., Harris-Evans, J., Healey, J. & Moore, P. (2019). 'Working on a rocky shore': Micro-moments of positive affect in academic work. *Emotion, Space and Society*, 31: 48-55. <https://doi.org/10.1016/j.emospa.2019.04.002>
- Gill, R. (2016). Breaking the silence: the hidden injuries of neo-liberal academia. *Feministische Studien*, 34(1): 39-55.
- Grant, Barbara M. & Elizabeth, V. (2015). Unpredictable feelings: academic women under research audit. *British Educational Research Journal*, 41(2): 287-302. <https://www.jstor.org/stable/43297846>
- Haraway, D. (1988). Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies*, 14(3), 575-599. <https://doi.org/10.2307/3178066>

- Hochschild, Arlie R. (1983/2012). *The managed heart: Commercialization of human feeling*. University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London.
- Jaggar, Alison M. (1989). Love and knowledge: emotion in feminist epistemology. *Inquiry: An Interdisciplinary Journal of Philosophy*, 32(2): 151-176.
- Kouritzin, Sandra G., Kolomic, E., Ellis, T. & Nakagawa, S. (2020). Academic dignity: countering the emotional experience of academia. *Canadian Journal of Educational Administration and Policy*, 194: 39-50.
- Lund, R. (2025). Feminist theories of agency and emotion in academia: a feminist historical materialist reading. *Sociologica*, 19(2): 139-154. <https://doi.org/10.6092/issn.1971-8853/20936>
- Lutz, C. (1986). Emotion, thought, and estrangement: emotion as a cultural category. *Cultural Anthropology*, 1(3): 287-309.
- Lutz, C. (2002a). Emotions and feminist theories. I. Kasten, G. Stedman ve M. Zimmermann (Ed.), *Querelles: Jahrbuch für Frauenforschung* (s. 104-121). J.B. Metzler, Stuttgart.
- Lutz, C. (2002b). Feminist emotions. J. M. Mageo (Ed.), *Power and self* (s. 194-215). Cambridge University Press, Cambridge.
- Lynch, K. (2010). Carelessness: a hidden doxa of higher education. *Arts & Humanities in Higher Education*, 9(1): 54-67. <https://doi.org/10.1177/1474022209350104>
- McKenzie, L. (2021). Unequal expressions: emotions and narratives of leaving and remaining in precarious academia. *Social Anthropology*, 29(2): 527-542. <https://doi.org/10.1111/1469-8676.13011>
- Evans, Linda & Nixon, J. (2015). *Academic identities in higher education: the changing european landscape*. Bloomsbury, London, Oxford, New York, New Delhi, Sydney.
- Reddy, W. (2001). *The navigation of feeling: a framework for the history of emotions*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Taylor, Y. & Lahad, K. (Eds.). (2018). *Feeling academic in the neoliberal university: feminist flights, fights and failures*. Palgrave Macmillan.
- Thornton, M. (2013). The mirage of merit. *Australian Feminist Studies*, 28(76): 127-143. <https://doi.org/10.1080/08164649.2013.789584>